December 2017

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0540203 Stångesäter

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har till kommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29 §§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på ”*kartverktyget skyddad natur*”. I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN
Maria Johansson

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0540203 Stångesäter

Kommun: Skövde

Områdets totala areal: 3,3 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2017-10-05

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-12-20

Markägarförhållanden:
Stångesäter är i privat ägo.

Regeringsbeslut, historik:
SPA: Nej, pSCI: 1998-12-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

1902 - Guckusko, *Cypripedium calceolus*

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden: Det främsta syftet är att gynna förekomsten av guckusko.

Motivering: Området utgörs av lövskog på kalkhaltig och källrik mark. Området är lokal för guckusko och flera andra ovanliga arter.

Prioriterade åtgärder: Naturvårdsröjningar för att gynna guckusko. Området behöver ett långsiktigt skydd i form av ett naturreservat eller ett längre naturvårdsavtal.

Beskrivning av området

Natura 2000-området Stångesäter är beläget på västra sidan av väg 26 i höjd med Rosendals trädgård strax norr om Skövde. Området, som består av ädellövskog i svag sluttning, är beläget på kalkrik mark. Ett rikkärr som vuxit igen till lövsumpskog finns också. Trädskiktet i området

utgörs av främst ask, klibbal och alm, med inslag av ek, asp, gran, vårt- och glasbjörk. Buskskiktet är tätt och frodigt och domineras av hassel. Området har en historia som löväng, men har under 1900-talet slutit sig till skog. Spår efter hamling finns, framförallt på ask. Två hamlade askar är utpekade i inventeringen av skyddsvärda träd. I västra delarna av området finns källor vars vatten påverkar hela området. Stångesäter är en relativt stor lokal för guckusko. Flera andra ovanliga arter som skogsknipprot, kransrams, lundstarr, tibast, skärmstarr och lundskafting finns också. I området finns även en ganska fin kryptogamflora med arter som grå vårtlav, piskbaronmossa, liten baronmossa, trubbfjädermossa och guldlockmossa. Delar av området är nyckelbiotop.

Skogen utgör utvecklingsmark till nordlig ädellövskog 9020 eller lövsumpskog 9080. Det betyder att om skogen får vara opåverkad av skogsbruk så kan den på sikt utvecklas till någon av dessa Natura 2000- naturtyper. Guckuskon vill dock ha en öppnare skog och om det uppstår målkonflikter så har guckusko högst prioritet. Delar skulle kunna restaureras till löväng eller en öppnare skog.

Området ligger inom riksintresse för naturvård och delvis inom riksintresse för friluftsliv. Den angränsande vägen ingår i riksintresse för vägnät.

Vad kan påverka negativt

Området ligger nära vägen Skövde-Mariestad och förändringar av vägen och vägområdet kan påverka/skada områdets naturvärden.

Utvecklingsmarken till skogsnaturtyperna (9020, 9080) kan påverkas negativt av olika former av produktionsinriktat skogsbruk i eller i anslutning till området. Avverkningar och virkeshantering med tunga fordon, liksom markberedning och dikning, kan skada för naturtyperna viktiga markförhållanden, samt leda till förändrad hydrologi. Detta kan i sin tur påverka de botaniska värdena negativt. Större uttag av träd leder även till att träden med dess strukturer och trädlevande arter försvinner vilket kan vara negativt för naturtypen. Inväxande gran i de lövdominerade naturtyperna kan också utgöra ett problem.

Faktorer som skulle kunna påverka guckusko negativt är:
- igenväxning kring beståndet.
- insamling och uppgrävning av guckuskobestånden.
- skogsbruk med avverkningar. Det öppnar oftast omgivningarna alltför drastiskt, och även om inga direkta skador skett på guckuskobestånden så kan andra arter få konkurrensfördelar genom den frigjorda näringen och konkurrera ut arten.
- åtgärder som förändrar områdets hydrologi, till exempel dikning och körskador i samband med skogsbruk. Körskador kan ge upphov till lokalt förändrad hydrologi och kan vara mycket skadligt för guckuskobestånden.
- tramp kring lokalen kan kompaktera marken så att hydrologin förändras samt effektivt hindra arten att spridas vegetativt.
- tidigt och/eller för kraftigt bete i området med guckusko.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Skydd
Området omfattas av landskapsbildskydd. Delar har tidigare omfattas av naturvårdsavtal och hela området behöver ett långsiktigt skydd i form av naturvårdsavtal eller naturreservat.

Guckusko kräver noggrant skydd enligt art- och habitatdirektivet. Den ingår i art- och habitatdirektivets bilaga 4 och betecknas med N i artskyddsförordningens bilaga 1. Vilt levande exemplar av guckusko är fridlyst enligt 7§ Artskyddsförordningen (2007:845) vilket innebär att det är förbjudet att avsiktligt plocka, samla in, skära av, dra upp med rötterna eller förstöra underarten i naturen. Förbudet gäller alla stadier i underartens livscykel. Vilt levande exemplar av guckusko omfattas av 23§ Artskyddsförordningen vilket innebär att det är förbjudet att förvara och transportera arten.

Skötsel
Skötseln i området bör utformas så att guckuskobeståndet gynnas. Röjningar och gallringar i träd- och buskskikt för att främja guckusko har genomförts och bör fortsätta om den omgivande vegetationen tenderar att bli för tät. Eventuellt kan införande av ett extensivt bete på hösten (sent september och början av oktober) i området vara positivt för området. Betet bör bara genomföras vid tjänlig väderlek. Alltför regnrika höstar bör man inte beta området för att undvika allt för kraftiga trampskador. Syftet med betet är att skapa ett lätt tramp för att underlätta för guckuskons frön att gro. Röjning av gran i lövskogsområdena kan också vara lämpligt. Delar av området skulle gå att restaurera till löväng. Spänger behövs för att undvika tramp och slitage.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

1902 - Guckusko, Cypripedium calceolus

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

I Stångesäter finns Skövde kommuns största guckuskolokaler. Den är också en av de individrikaste i länet.

Generell beskrivning av arten: Guckusko förekommer nästan enbart i områden med hög kalkhalt i marken, och växer helst halvöppet på mark med god näringstillgång. Den är påträffad i flera olika skogstyper, främst olika typer av kalkrika skogar med översilning eller rörligt marknära vatten, i norr främst granskog med större eller mindre inblandning av lövträd, söderut oftare mer ädellövdominerad skog och även i kalkrika kärr. Tillgång på rörligt markvatten är viktigt. Blomningstiden infaller i juni. Arten gynnas av en måttlig störning, som håller markerna någorlunda solöppna utan att påverka fältskiktet i någon högre grad. Arten sprider sig vegetativt med jordstammar, men även med mycket lätta vindspridda frön. En rimlig uppskattning av spridningsavstånd är 100–1000 m. Fruktsättning kan utebli på alltför skuggiga växtplatser. Arten pollineras av sandbin som fångas in i den uppsvällda blomläppen och endast kan ta sig ut genom en liten öppning i bakre delen av blomman och pollinerar därmed blomman. Välbevarad grundvattenstatus är en viktig förutsättning för att naturtypen ska ha fortsatt höga bevarandevärden.

Guckusko är känslig för störningar i markskiktet (t.ex. tramp, slitage), förändringar i markens näringsinnehåll, förändrad ljustillgång (framförallt för lite ljus men även för mycket ljus kan missgynna arten), förändring av hydrologin i omkringliggande marker, förändringar i ansluten grundvattenförekomst samt igenväxning.

Bevarandemål

Arten guckusko ska finnas i livskraftiga bestånd och antalet blommande individer ska bibehållas och öka till ca 300 plantor. Halvöppen ädellövskog ska finnas kring guckuskons växtplatser. I artens livsmiljö ska hydrologin vara naturlig med förekomst av rörligt markvatten. Marken ska vara kalkrik. Mark- och fältskiktet ska vara ostört och inte hårt packat så att guckuskons jordstammar kan spridas vegetativt.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet är år 2017 troligen gynnsamt.

Dokumentation

Artportalen. ArtDatabanken SLU. www.artportalen.se. Uttag 2017-09.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Lövskogsinventeringen i Skövde kommun.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv samt områden med geografiska bestämmelser.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Värdefulla odlingslandskap i Skaraborgs län.

Naturvårdsplan skövde kommun

Naturvårdsverket. Art- och naturtypsvisa vägledningar. www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Natura-2000/. 2017-09.

Skogsvårdsstyrelsen. 1996. Nyckelbiotopsinventering.

Bilagor

Bilaga 1. Karta med avgränsning av Natura 2000- området

Natura 2000 - SE0540203 Stångesäter

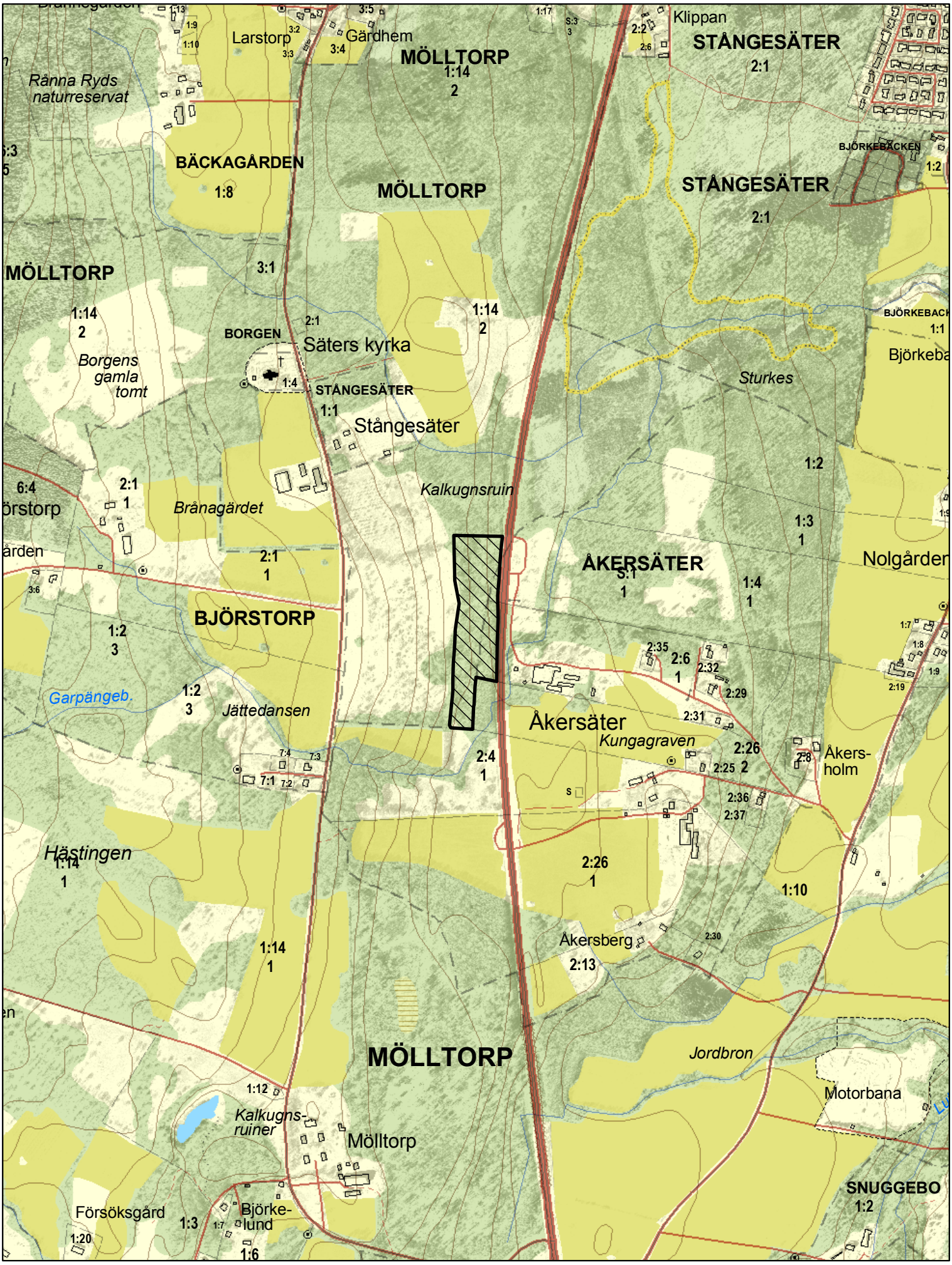

0 125 250 500 Meters

Map scale 1:10 000. Original printed 2009-01-30. Copyright Lantmäteriet 2009, dnr 106-2004/188-O.